

Mr. sc. Marin Bonačić*
Dr. sc. Maja Munivrana Vajda**
Mr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička***

DRUGI SIMPOZIJ MLADIH PENALISTA: TRANZICIJSKA PRAVDA 29. rujna – 1. listopada 2011., LaRochelle, Francuska

U La Rochellu, u Francuskoj, od 29. rujna do 1. listopada 2011. održan je drugi simpozij mladih penalista Međunarodne udruge za kazneno pravo (AIDP) pod nazivom Tranzicijska pravda (engl. *Transitional Justice*, franc. *La Justice Transitionnelle*).¹ Simpozij je u suradnji s Fakultetom pravnih i političkih znanosti iz La Rochellea (*Le Centre d'Études Juridiques et Politiques*) organizirao Odbor mladih penalista (engl. *Young Penalists Committee*), čime je potvrđeno nastojanje Odbora i AIDP-a općenito da okupljanje mladih pravnikâ i raspravljanje o aktualnim pitanjima (međunarodnog) kaznenog i kaznenog procesnog prava postane tradicija.² Da je takav forum poželjan i potreban, potvrdila je činjenica da se na simpoziju okupilo pedesetak mladih znanstvenika i praktičara iz područja kaznenog prava i srodnih znanosti, prvenstveno iz Europe, ali i iz čitavog svijeta.

Simpozij su pozdravnim govorima otvorili **Gerard Blanchard**, predstavnik lokalne vlasti, i **Andre Giudicelli**, dekan Fakulteta pravnih i političkih znanosti iz La Rochellea, a potom se skupu obratio predsjednik AIDP-a **José Luis de la Cuesta**. Svojim pozdravnim govorom kao i aktivnim sudjelovanjem u simpoziju potvrdio je privrženost AIDP-a razvijanju akademskog dijaloga među mladim naraštajima pravnikâ i znanstvenika.

Uvodno predavanje o pojmu tranzicijske pravde održao je bivši sudac Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu profesor **Wolfgang Schomburg**.³ Prije svega, istaknuo

---

* Mr. sc. Marin Bonačić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo, Pravni fakultet u Zagrebu

** Dr. sc. Maja Munivrana Vajda, viša asistentica na Katedri za kazneno pravo, Pravni fakultet u Zagrebu

*** Mr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička, asistentica na Katedri za kazneno pravo, Pravni fakultet u Zagrebu

¹ Simpozij je bio bilingvalan te su se predavanja održavala na engleskom i francuskom jeziku.

² Prvi simpozij održan je 2008. godine u Tübingenu, u Njemačkoj.

³ Profesor Schomburg predaje na Durham University, Velika Britanija. Prije je bio sudac njemačkog Saveznog vrhovnog suda (*Bundesgerichtshof*).

je da je težnja za pravdom u najvećoj mjeri koja je moguća (njem. *die Suche nach Gerechtigkeit*) preduvjet za ostvarenje i očuvanje mira. Iako ne postoji jedinstvena definicija tranzicijske pravde, sigurno je da je za njezino ostvarenje nužna pravičnost postupanja. U svom izlaganju osvrnuo se i na Čikaška načela o postkonfliktnoj pravdi (engl. *The Chicago Principles on Post-Conflict Justice*) kojima se nastoje pružiti smjernice postupanja u situacijama teških kršenja ljudskih prava.⁴

Profesor Schomburg kratko je razmotrio i odnos kaznenog prava i restorativne pravde, pri čemu je upozorio na to da kaznenom pravosuđu ne smiju biti nametnute zadaće koje ono ne može realno ostvariti, jer takvo postupanje vodi u kaos. Pitanja restorativne pravde treba rješavati u odvojenim postupcima. S tim u vezi jako je važna i javna percepcija o postupanju sudova jer, posebice u postkonfliktnom vremenu, nije dovoljno da se pravda ostvaruje, već je potrebno i da je javnost toga svjesna (engl. "*Justice must not only be done, it must be seen to be done.*"). Kroz javnu svijest o pravednosti postupanja postiže se i generalna prevencija.

Što se tiče primjenjivog kaznenog prava, temeljna pravila važeća na području na kojem su zločini počinjeni moraju biti poštovana u što većoj mjeri kako bi se reflektirala pravna tradicija i kultura države mjesta počinjenja. S tim u vezi, Schomburg je pozdravio osnivanje regionalnih kaznenih sudova koji su u boljoj poziciji uzeti u obzir kulturalni kontekst relevantnih događaja. U tom smislu, univerzalni međunarodni kazneni sud mora biti ne samo *ultima ratio* već *ultimissima ratio*. Na kraju svog izlaganja, Schomburg se osvrnuo na staru talmudsku izreku: "Svijet počiva na tri stupa: istini, pravdi i miru". Istaknuo je da s istinom i pravdom ne smije biti cjenjkanja.

Prvi panel, kojim je predsjedavao profesor **José Luis de la Cuesta**, bio je posvećen iskustvima iz Ruande. **Sara Porro** iz Italije izlagala je o tranzicijskoj pravdi i kaznenim djelima spolnog nasilja počinjenim za vrijeme ruandskog konflikta, pri čemu je naglasak stavila na prava žrtava i društvenu pomirbu. Istaknula je probleme koji prate procesuiranje spolnog nasilja pred lokalnim Gacaca sudovima i nemogućnost tih sudova da zaštite prava žrtava spolnog nasilja. **Stefanie Bognitz** iz Njemačke održala je predavanje o aktivizmu u Ruandi, tj. humanitarnim intervencijama i pravnoj pomoći čija je organizacija poseban izazov u tranzicijskom razdoblju u državi u kojoj nema dovoljno školovanih pravnikâ (ni obrazovanih ljudi općenito), a u kojoj su zločini bili iznimno rašireni i počinjeni na svim društvenim razinama. Posljednje predavanje prvog jutra održao je **Knust Nandor** iz MaxPlanck instituta za međunarodno i poredbeno kazneno pravo (Freiburg, Njemačka). Nandor je govorio o pluralističkim modelima tranzicijske pravde, također na primjeru

---

⁴ Načela su dostupna na http://www.concernedhistorians.org/content_files/file/to/213.pdf (11.11.2011).

Ruande. S obzirom na raširenost počinjenih kaznenih djela i njihovu mnogobrojnost, nije ih moguće adresirati kroz jedinstven sustav, već je sankcioniranje počinitelja nužno provesti na više razina. U konkretnom slučaju Ruande procesuiranje i sankcioniranje počinitelja odvija se na međunarodnoj razini putem Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu, na nacionalnoj razini kroz djelatnost državnih, kaznenih sudova, a na lokalnoj razini kroz tzv. Gacaca sudove. Ti se modeli međusobno nadopunjuju, no ne treba zanemariti ni opasnost primjene različitih standarda u praksi i posljedičnu opasnost fragmentacije međunarodnog prava, što u konačnici može imati negativan učinak na proces tranzicijske pravde.

Popodneve sekcije posvećene su španjolskim i drugim poredbenim iskustvima u progonu međunarodnih zločina. Predsjedavala im je profesorica **Geneviève Giudicelli-Delage** sa sveučilišta Panthéon Sorbonne (Paris I) i direktorica Centra za poredbeno kazneno pravo. O problemima tranzicijske pravde u Španjolskoj nakon gotovo sedamdeset godina od počinjenja mnogih zločina za vrijeme Francova režima govorila je **Monica Zapico Barbeito** iz Španjolske. Osvrnula se na pravne probleme i mogućnosti progona zločina nakon toliko vremena od njihova počinjenja, ali i na nužnost progona zločina unatoč protoku vremena. O čileanskim iskustvima u borbi protiv nekažnjivosti govorio je **Luis Gutierrez** iz Kolumbije, dok je izazove i perspektive tranzicijske pravde u Burundiju razmatrala **Émilie Matignon** iz Francuske. **Maja Munivrana Vajda** govorila je pak o učincima različitih definicija kaznenih djela na nacionalnom i međunarodnom nivou, prvenstveno u kontekstu kaznenog djela genocida. Naime, hrvatsko kazneno zakonodavstvo pristupa tom kaznenom djelu šire i kao genocid inkriminira i prisilno raseljavanje pučanstva. Stoga se postavlja pitanje može li se, usprkos presudama hrvatskih sudova kojima je više osoba osuđeno za to djelo, smatrati da je u Hrvatskoj počinjen genocid. Različite prakse na nacionalnom i međunarodnom nivou mogu imati negativan učinak na percepciju građana o pravičnosti postupanja (međunarodnih) kaznenih sudova i smanjiti očekivani doprinos kaznenog prava u očuvanju mira i društvene pomirbe.

Drugi je dan konferencije započeo sekcijom *Zaboravi ili procesuiraj* (*Forget or Prosecute*) kojom je predsjedavao **prof. dr. Stefano Manacoda**, profesor s Napuljskog sveučilišta te gostujući profesor na Sveučilištu Paris I. O problemima ostvarivanja tranzicijske pravde i suđenjima za ratne zločine u Brazilu govorio je **Yuri Pugliese** iz Brazila, dok je **Svetlana Zasova** iz Francuske svoje izlaganje posvetila primjeni instituta amnestije (Zakon o amnestiji) i izigravanju ciljeva međunarodnog kaznenog pravosuđa na primjeru Makedonije. Pitala se koji je učinak korištenja institutom tranzicijske pravde suprotno samim ciljevima tranzicijske pravde. **Sunčana Roksandić Vidlička** govorila je o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela počinjenih u razdoblju pretvorbe i privatizacije te se pitala dovodi li

primjena instituta nezastarijevanja tih kaznenih djela do ostvarivanja ciljeva tranzicijske (odnosno postkonfliktne) pravde. Pita se je li uopće potrebno primijeniti formalni pristup rješavanju problema, svrstavajući zastaru bilo u institute kaznenog materijalnog prava ili pak u one procesnog prava kako bi se došlo do zadovoljavajućeg rješenja. U svom je izlaganju posebnu pažnju posvetila načelnim pitanjima koji opravdavaju "žrtvovanje" načela pravne sigurnosti, odnosno zabrane retroaktivnosti, da bi se ostvarila pravda (*justice*) te istaknula europska rješenja (presude ESLJP).

U drugoj prijepodnevnoj sekciji, *Istina i pomirba (Truth and Reconciliation)*, izlaganja su držali doktorski studenti **Amina Slimani** iz Maroka te **Boris Sarcy** iz Francuske. Amina Slimani govorila je o konkretnom primjeru Komisije za pomirbu i pravičnost u Maroku, odnosno ostvaruje li ona ciljeve tranzicijske pravde i o njezinoj ulozi u marokanskom društvu, dok je Boris Sarcy govorio općenito o pravnoj prirodi i svrsi komisija za istinu i pomirbu, odnosno raznim modelima njihova ustanovljavanja te manjkavostima koje mogu proisteći odnosno proizlaziti iz oslanjanja na njihov rad u ostvarivanju tranzicijske pravde. Sva su navedena izlaganja, kao i ona koja su uslijedila, potaknula raspravu među sudionicima kolokvija te među ostalom publikom koju su uglavnom činili studenti Sveučilišta u La Rochellu.

Popodnevni sekcijama, pod naslovom *Know, Prosecute, Defend: A Tribunal Based Approach*, predsjedao je prof. dr. **Hervé Ascencio** sa Sveučilišta Panthéon Sorbonne (Paris I). Prva sekcija o nacionalnim sudovima započela je izlaganjem **Aydina Devrima** iz Turske o ulozi univerzalnog načela i njegovu značenju za međunarodnu pravdu odnosno suverenost država. U izlaganju je ukratko prikazao ostala načela koja daju odgovor na pitanje tko je ovlašten kazniti počinitelja na temelju svoga kaznenog prava, odnosno tko u konačnici ima kaznenu vlast (*ius puniendi*). **Marta Sosa Navarro** iz Španjolske bavila se također analizom pravnih nedoumica svoje države koje izazivaju ponekad podijeljena stajališta ne samo znanstvenika i praktičara već i šire (ne samo) španjolske javnosti: o obvezi izručivanja ili procesuiranja ratnih zločina, kaznenog djela genocida i zločina protiv čovječnosti u Španjolskoj. Njezino se predavanje nadovezalo na predavanje koje je dan prije održala Monica Zapico Barbeito, odnosno produbila je konkretnim primjerima problematiku ostvarivanja tranzicijske pravde u Španjolskoj nakon pada Frankova režima.

Druga i treća popodnevna sekcija bile su posvećene internacionaliziranim kaznenim sudovima i Međunarodnom kaznenom sudu. **Madalena Pampalk** iz Austrije održala je izlaganje o komplementarnom pristupu tranzicijskoj pravdi, iznoseći iskustva usporednog djelovanja internacionaliziranih sudova i komisija za istinu u Sjevernoj Africi i Timor-Lesteu. **Marin Bonačić** iz Hrvatske govorio je o ulozi internacionaliziranih kaznenih sudova u kontekstu tranzicijske pravde, pri čemu je istaknuo njihove prednosti u odnosu prema međunarodnim kaznenim sudovima u ostvarenju ciljeva tranzicijske prav-

de. U trećoj sekciji **Rena Tatsuda** iz Japana govorila je o ravnoteži između restorativne i retributivne pravde pred Međunarodnim kaznenim sudom. O iskustvima s pokušajima ostvarenja tranzicijske pravde u Sudanu govorila je **Margaret Zimmerman** iz Sjedinjenih Američkih Država, a **Fabio Galiani** iz Italije govorio je o položaju obrane i branitelja u tranzicijskoj pravdi, pri čemu je istaknuo utjecaj medija na njihov položaj.

Zadnjeg dana konferencije sekcijama je predsjedao prof. dr. **Michel Massé** sa Sveučilišta u Poitiersu. Prva sekcija bavila se pristupom islamskog prava tranzicijskoj pravdi, a druga novostima tranzicijske pravde. **Alice Panepinto** iz Velike Britanije govorila je o tranzicijskoj pravdi u kontekstu islama te u svom izlaganju utvrdila da njihovi ciljevi nisu u suprotnosti. **Ahmed Khalifa** iz Egipta govorio je o nedavnim promjenama u arapskim društvima (u Egiptu, Tunisu i Libiji) te perspektivama ostvarenja tranzicijske pravde u njima. Na kraju konferencije prof. dr. **Jean Cédras** sa Sveučilišta u La Rochelleu sintetizirao je rad simpozija: povezao je sva izlaganja i istaknuo ulogu svih razmatranih mehanizama u postizanju raznovrsnih ciljeva tranzicijske pravde. Pohvalio je i kvalitetu održanih izlaganja. Simpozij je svojim govorom zatvorila **Carla del Ponte**, bivša tužiteljica međunarodnih kaznenih sudova za bivšu Jugoslaviju i za Ruandu, koja je istaknula primat kaznenih sudova u ostvarenju ciljeva tranzicijske pravde. Sudovi bi trebali biti prva reakcija na počinjene zločine, a tek nakon njih trebalo bi se koristiti ostalim mehanizmima ostvarenja tranzicijske pravde.

Drugi simpozij mladih penalista svojim izlaganjima i aktivnim raspravama opravdao je svoje održavanje. Napravljen je pomak i u odnosu prema prvom simpoziju održanom u Tübingenu (Njemačka) jer je mladim penalistima u programu dano više prostora za izlaganja.